

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างกับกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยมีการนำเสนอผลการวิจัยไว้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ข้อมูลของภูมิปัญญาพื้นฐาน การปรับตัว องค์ความรู้ และชุมชนเข้มแข็ง

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก สถานภาพในครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และชนิดของงานอาชีพเกษตรกรในตำบลไร่ขิง ผลการศึกษาพบว่า

1. เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิงที่ให้ข้อมูลในครั้งนี้ เป็นเพศชาย 28 คน เป็นเพศหญิง 6 คน

2. อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง ชายที่มีอายุระหว่าง 55 - 59 ปี มีจำนวน 18 คน ชายที่มีอายุระหว่าง 44 - 49 ปี มีจำนวน 8 คน หญิงที่มีอายุระหว่าง 44 - 49 ปี มีจำนวน 3 คน และชายที่มีอายุระหว่าง 30 - 35 ปี มีจำนวน 2 คน หญิงที่มีอายุระหว่าง 28 - 34 ปี มีจำนวน 3 คน

3. ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 24 คน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 6 คน และจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 4 คน

4. อาชีพหลัก พบว่า กลุ่มตัวอย่างของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง มีอาชีพเป็นเกษตรกรจำนวน 24 คน รองลงมาคือ ค้าขายและรับจ้าง 4 คน เป็นกำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 4 คน รองผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ตามลำดับ

5. สถานภาพในครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง อยู่ในฐานะหัวหน้าครอบครัว 28 คน และแม่บ้าน 6 คน

6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 6 - 8 คน จำนวน 23 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 3 - 5 คน จำนวน 11 คน

7. ชนิดของงานอาชีพเกษตรกรรมในกลุ่มเกษตรกรตำบลไร่ขิง พบว่า มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่าง ๆ ดังนี้

7.1 การทำนาข้าว

7.2 การทำสวนไม้ดอก เช่น สวนกล้วยไม้

7.3 การทำสวนไม้ผลไม้ยืนต้น เช่น ฝรั่ง ส้มโอ มะพร้าว น้ำหอม ชมพู่มะม่วง กระท้อน กล้วย มะนาว

7.4 การปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ เช่น ผักบุ้ง ผักชี ผักคื่นฉ่าย ใบแมงลัก ใบโหระพา ฯลฯ

7.5 การเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงปลา

7.6 การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น ขนมาจาก ฝรั่งดอง ฝรั่งหยี มะนาวดอง มะม่วงหยี เขียวไข่กาแช่อิ่ม (ลูกขี้กา) น้ำมะพร้าว น้ำสมุนไพรธรรมชาติ (น้ำตะไคร้) ไข่เค็ม ไข่เยี่ยวม้า แชมพูและครีมนวดผสมสมุนไพรดอกอัญชัน เป็นต้น

7.7 การจักสาน เช่น ตะกร้า และงานประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์

นอกจากข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง ที่ทำหน้าที่เป็นประธานกลุ่มเกษตรกรและมีตำแหน่งเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คนในตำบลไร่ขิงจะให้ความเคารพนับถือกับกลุ่มคนซึ่งอยู่ในฐานะของผู้นำชุมชนมาก เนื่องจากเป็นที่ยอมรับของคนในตำบลไร่ขิง ทั้งในด้านความคิด การพูด และการกระทำ จึงส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรสามารถรวมตัวกันและดำเนินงานไปได้ด้วยดี

สำหรับเกษตรกรบางรายที่มีอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากงานอาชีพเกษตรกรรม ผู้วิจัยพบว่า สมาชิกในกลุ่มเกษตรกรต้องการมีอาชีพอื่น ๆ ด้วย เพื่อรองรับกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง ยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และไม่มีความคิดที่จะเลิกหรือละทิ้งงานอาชีพเกษตรกรรม รวมถึงการขายพื้นที่ทำกินซึ่งได้รับตกทอดมาจากบรรพบุรุษ เนื่องจากสมาชิกเกษตรกรรมส่วนใหญ่มีความคุ้นเคยกับงานด้านการเกษตรกรรมมาเป็นเวลา 10 - 30 ปีแล้ว จึงคิดว่างานด้านการเกษตรกรรมเป็นงานที่ตนเองถนัดมากกว่า และเป็นงานที่เกษตรกรในตำบล

ไร่ซึ่งคุ้นเคยมาตั้งแต่เล็กทำให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรเกิดความผูกพันกับงานอาชีพเกษตรกรรมต่าง ๆ และไม่ยอมยกทิ้งงานที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ไว้ (บุญส่ง ทัดแป้ม, สัมภาษณ์)

ตอนที่ 2 ข้อมูลของภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านเกษตรพื้นฐาน การปรับตัวองค์ความรู้ และชุมชนเข้มแข็ง

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านเกษตรพื้นฐาน

1.1 การทำนาข้าว

การทำนาของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง พบว่า เป็นการทำนาหมุนเวียนตลอดปี คือ นาปี เดือนพฤษภาคม - เดือนกันยายน ส่วนนาปรัง เดือนตุลาคม - เดือนเมษายน ในการทำนาของเกษตรกร จะไม่ทำหุ่นฟางปักไว้กลางนาเพื่อไล่นก เพราะเกษตรกรพบว่า ส่วนใหญ่นกจะมาหากินตามนาข้าวเป็นนกระยาง ซึ่งมีได้มาทำให้พืชผลเสียหาย แต่นกกระยางมากินเปลี้ยซึ่งเป็นศัตรูพืช นอกจากนี้ยังพบว่า หากมีแมงมุมมาสร้างใยไว้ตามต้นข้าว เกษตรกรก็จะไม่เอาใยแมงมุมออกเพราะจะช่วยดักแมลงต่าง ๆ ซึ่งเป็นศัตรูพืช (อุบล เชียงคำ, สัมภาษณ์)

การใช้แรงงานในการทำนา พบว่า เกษตรกรมีการจ้างแรงงานทั้งในและนอกท้องถิ่น ส่วนใหญ่จะจ้างเฉพาะเป็นครั้งคราว เช่น ฉีดพ่นสารเคมี เตรียมดิน การเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น

การจำหน่ายผลิตผลของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีการติดต่อโรงสีหรือพ่อค้ารับซื้อข้าวจากท้องถิ่นอื่น เพื่อทำการตกลงราคาซื้อขายกัน จากนั้นโรงสีจะนำกระสอบสำหรับใส่ข้าวและส่งแรงงานประมาณ 5 - 6 คน เพื่อทำการเก็บเกี่ยวและนวดข้าวในนาสำหรับเกษตรกรที่ไม่ได้ไปติดต่อผู้รับจ้างเกี่ยว จะใช้แรงงานภายในท้องถิ่น โดยเป็นการจ้างวานและมีเงินค่าแรงเป็นการตอบแทน ซึ่งเกษตรกรก็ต้องคอยคิวจากเกษตรกรรายอื่น บางครั้งต้องคอยจนข้าวสุกอมมาก ซึ่งปัญหาอย่างนี้เกิดขึ้นเป็นประจำในการเก็บเกี่ยว

1.2 การทำสวน

1.2.1 สวนไม้ดอก (สวนกล้วยไม้)

การเพาะปลูกกล้วยไม้ของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง พบว่า เกษตรกรมีการเพาะปลูกตลอดทั้งปี ทำการเพาะปลูกในโรงเรือนเพื่อให้กล้วยไม้ได้รับแสงแดดอ่อน ๆ ในการเพาะปลูกกล้วยไม้เกษตรกรจะใช้กาบมะพร้าวเป็นที่ยึดของรากกล้วยไม้ ซึ่งเป็นวัสดุธรรมชาติที่หาได้ภายในท้องถิ่น (พยนต์ ข้าประชา, สัมภาษณ์)

เกษตรกรบางรายที่มีเงินทุนจำนวนมาก มีการเพาะปลูกกล้วยไม้พันธุ์ต่างประเทศ เพื่อต้องการส่งไปจำหน่ายต่อในต่างประเทศ ภายในโรงเรือนจะมีการติดระบบพ่นน้ำอัตโนมัติ และเครื่องปรับอากาศให้แกกล้วยไม้ เพื่อให้กล้วยไม้มีมาตรฐานในการส่งออก

การใช้แรงงานในการเพาะปลูกกล้วยไม้ พบว่า เกษตรกรจะใช้แรงงานภายในท้องถิ่น จำนวนมากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการผลิตของเกษตรกรว่ามีการเพาะปลูกเป็นจำนวนมากหรือน้อย หากในเกษตรกรบางรายที่มีพื้นที่เพาะปลูกไม่มาก ก็จะใช้แรงงานภายในครัวเรือน

การจำหน่ายกล้วยไม้ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรสามารถจำหน่ายกล้วยไม้ได้ 3 ทาง คือ

- 1) เกษตรกรจำหน่ายให้กับบริษัทผู้ส่งออกโดยตรง
- 2) เกษตรกรจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางทั่วไป ซึ่งจะนำไปจำหน่ายให้แก่ผู้ใช้ภายในประเทศ หรือผู้ส่งออกอีกทอดหนึ่ง
- 3) เกษตรกรนำมาจำหน่ายเองที่ตลาดนัดภายในท้องถิ่น และปากคลองตลาด

1.2.2 การทำสวนไม้ผลและไม้ยืนต้น

การทำสวนไม้ผลและไม้ยืนต้นของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง พบว่า เกษตรกรมีการเพาะปลูกตลอดทั้งปี ส่วนใหญ่เกษตรกรจะนิยมกร่องปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น บางสวนมีการปลูกมะพร้าว มะละกอ หรือกล้วยไว้ตามคันล้อม (แนวดินที่อยู่ล้อมรอบพื้นที่ที่ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น) เช่น เกษตรกรที่มีการปลูกไม้ผลชนิดต่าง ๆ เช่น มะม่วง ชมพู่ ฝรั่ง หรือกระท้อน เกษตรกรจะปลูกต้นกล้วยไว้ด้วย เพื่อนำใบกล้วย (หรือเรียกว่า ใบตอง) มาใช้รองรับผลผลิตไม่ให้ช้ำ ในขณะที่มีการบรรจุใส่เชิงหรือลัง ส่วนตามท้องร่อง ซึ่งใช้เป็นที่เก็บกักน้ำ เกษตรกรจะใช้น้ำตามท้องร่องรดน้ำให้แก่พืชผลทางการเกษตร นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรมีการเลี้ยงปลาหลากหลายชนิดไว้ตามท้องร่องด้วย โดยเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน หรือในบางครั้งอาจนำปลาเหล่านี้มาทำเป็นหมัก เพื่อจำหน่ายภายในท้องถิ่นหรือตามตลาดนัด เช่น ปลานิล ปลาดูเพียน ปลาแรด ปลาช่อน ฯลฯ (บุญมา ปัทวี, สัมภาษณ์)

การใช้แรงงานในการทำสวนไม้ผลและไม้ยืนต้น พบว่า เกษตรกรจะใช้แรงงานภายในท้องถิ่น เช่น การเก็บผลผลิต การใช้สารเคมี และตายหญ้า แต่บางสวนนิยมใช้เครื่องตัดหญ้า หรือบางสวนจะใช้แรงงานภายในครัวเรือน

การจำหน่ายผลิตผลของไม้ผลและไม้ยืนต้น พบว่า เกษตรกรสามารถจำหน่ายผลิตผลได้ 4 ทาง คือ

- 1) เกษตรกรจำหน่ายให้กับพ่อค้าภายในท้องถิ่น
- 2) เกษตรกรจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางทั่วไป ซึ่งจะนำไปจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคภายในประเทศ หรือนำผลิตผลส่งไปจำหน่ายต่อที่ต่างประเทศ ในเกษตรกรบางรายก็มีพ่อค้าคนกลางเข้ามารับซื้อผลิตผลในสวน
- 3) เกษตรกรจำหน่ายให้กับบริษัทผู้ส่งออกโดยตรง
- 4) เกษตรกรนำผลิตผลไปจำหน่ายเองตามตลาดนัดต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น

1.2.3 การปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ

การปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง พบว่า เกษตรกรนิยมยกร่องทำเป็นแปลงผัก การปลูกผักของเกษตรกรจะหมุนเวียนกันไปตามฤดูกาลที่เหมาะสมกับผักแต่ละชนิด นอกจากนี้ยังปลูกพืชผักสลับกับพืชกลิ่นฉุนต่าง ๆ เช่น กะเพรา โหระพา เพื่อความสะอาดในการดูแล และลดปัญหาของโรคพืชและแมลงศัตรูพืช และบริเวณริมรั้วรอบบ้านของสมาชิกเกษตรกรและสมาชิกเกษตรกรกลุ่มอื่น ๆ ที่มีพื้นที่ว่างก็จะปลูกพืชผักสวนครัวหรือพืชสมุนไพร หรือในบริเวณที่ว่างทั่วไปของชุมชนก็จะปลูกพืชไว้อยู่ทุกที่ เช่น กลัวย มะละกอ ขนุน มะขาม และสะเดาซึ่งเป็นพืชที่มีคุณสมบัติช่วยไล่แมลง เป็นต้น

การใช้แรงงานในการปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ จะใช้แรงงานภายในท้องถิ่น รวมถึงแรงงานภายในครัวเรือน เพื่อช่วยในการคัดแยกผักแต่ละชนิดให้อยู่ในระดับดีและระดับปานกลางออกจากกัน

การจำหน่ายพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ พบว่า เกษตรกรสามารถจำหน่ายผลิตผลได้ 3 ทาง คือ

- 1) เกษตรกรจำหน่ายให้กับพ่อค้าภายในท้องถิ่น
- 2) เกษตรกรจำหน่ายให้กับบริษัทผู้ส่งออกโดยตรง
- 3) เกษตรกรนำผลิตผลไปจำหน่ายเองตามตลาดนัดต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น

1.3 การเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์ของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง พบว่า กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงไก่ และเลี้ยงปลา หมู 14 มีการเลี้ยงไก่เพียงอย่างเดียว เนื่องจากน้ำในลำคลองเน่าเสีย และมีพื้นที่จำกัดในการสร้างบ่อเลี้ยงปลา เกษตรกรจึงไม่สามารถเลี้ยงปลา ซึ่งทางหน่วยงานราชการก็ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร คงจะเห็นว่าเป็นกลุ่มเล็กและมีเพียงกลุ่มเดียว จึงมิได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร (สมหมาย พลายด้วง, สัมภาษณ์) สำหรับการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรพบว่า มีการเลี้ยงไก่เนื้อและไก่พื้นบ้านหรือไก่ชน รวมถึงไก่พันธุ์เพื่อผลิตเป็นลูกไก่ นอกจากนี้ยังพบว่า บางครั้งเกษตรกรได้นำเศษพืชผักที่ได้จากกลุ่มส่งเสริมการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ หมู่ที่ 9 มาใช้เป็นอาหารให้ไก่ (จันทร์ พลายด้วง, สัมภาษณ์)

การใช้แรงงานในการเลี้ยงไก่ พบว่า เกษตรกรจะใช้แรงงานภายในครัวเรือน เพื่อเป็นการประหยัดต้นทุน (มะลิวรรณ ระวังวงศ์, สัมภาษณ์) เนื่องจากค่าใช้จ่ายของอาหารไก่มีราคาสูง

การจำหน่ายไก่เนื้อและไก่พื้นเมืองหรือไก่ชน พบว่า มีผู้ซื้อเข้ามาติดต่อกับเกษตรกรโดยตรง รวมถึงการขายไข่ไก่ซึ่งเป็นผลผลิตที่ได้จากไก่ ก็จะมีผู้บริโภคเข้ามาติดต่อขอซื้อเช่นกัน

1.4 การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร

การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง พบว่า มีกลุ่มเกษตรกรจำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ขิง และกลุ่มของผู้ผลิตข้าวและร้านค้าชุมชนคลองบางชื่อ หมู่ที่ 10 ทำหน้าที่แปรรูปผลิตผลทางการเกษตรดังต่อไปนี้

1.4.1 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ขิง

การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร พบว่า ในระยะเริ่มแรก การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรเป็นไปเพียงเพื่อตอบสนองการอุปโภคบริโภคของสมาชิกในชุมชนเท่านั้น แต่หลังจากที่ชุมชนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก เมื่อมีผู้เข้ามาเยี่ยมเยือนชุมชนและได้เห็นผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นโดยชุมชน ก็เกิดความสนใจ จึงมีการจำหน่ายให้กับผู้มาเยือน ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากชุมชนจึงเริ่มเป็นที่รู้จัก และเป็นที่ต้องการจากคนภายนอกทั่วไป จึงมีการผลิตเพื่อจำหน่ายให้กับคนภายนอกทั่วไป

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ขิงได้จัดทำผลิตภัณฑ์แปรรูปในลักษณะต่างคนต่างผลิตต่างคนต่างจำหน่าย เป็นการจัดทำผลิตภัณฑ์ประเภทอุปโภค บริโภค ที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันของสมาชิกในชุมชน เช่น น้ำยาล้างจาน น้ำยาปรับผ้านุ่ม แชมพูและครีม นวดผม รวมถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปหลายชนิด เช่น น้ำมะพร้าว ผรั่งดอง ผรั่งหยี มะม่วงหยี มะนาวดอง เครื่องดื่มสมุนไพรน้ำตะไคร้ เขียวไข่กาแซ่ฮ่อม (ลูกชีกา) ไข่เค็ม ไข่เยี่ยวม้า เป็นต้น ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มาจากผลิตผลของเกษตรกรในตำบลไร่ขิง

ตัวอย่างในกรณีของผลิตภัณฑ์แปรรูป เช่น แชมพูและครีม นวดผมที่ทำมาจากสมุนไพรดอกอัญชัน พบว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ขิงได้นำดอกอัญชัน ซึ่งเป็นพืชที่ปลูกง่ายและมีปลูกกันแทบทุกครัวเรือน มาทำเป็นแชมพูและครีม นวดผมสมุนไพรดอกอัญชัน หากสมาชิกเกษตรกรรายใด มีดอกอัญชันไม่เพียงพอต่อการผลิตแชมพูหรือครีม นวดผม เกษตรกรก็จะมีการ ซื้อ-ขาย ดอกอัญชันกันภายในชุมชน (สร้อยสุวรรณ เป้าทอง, สัมภาษณ์)

สำหรับผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ขิงได้จัดทำขึ้น พบว่า จะมีเพียงผลิตภัณฑ์บางชนิดของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ขิง ที่ต้องรวมกลุ่มกันผลิตและร่วมมือกันจำหน่าย เช่น ในกรณีที่มีการจัดงานแสดงสินค้า งานนิทรรศการหรืองานต่าง ๆ ประจำปีของจังหวัด นครปฐม กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ขิงก็จะนำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น น้ำมะพร้าวหรือน้ำสมุนไพร

ชนิดต่าง ๆ รวมถึงสินค้าชนิดอื่นที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ชิงเป็นผู้ผลิต ก็จะนำมาจำหน่าย ภายในงานด้วย หรือในกรณีที่ผู้บริโภคต้องการผลิตภัณฑ์ชนิดใดชนิดหนึ่งของกลุ่ม โดยมีการสั่งซื้อเป็นจำนวนมาก กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ชิงก็จะร่วมมือกันผลิต เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ทันเวลาตามความต้องการของผู้บริโภค

ตลาดของผลิตภัณฑ์แปรรูปหลายชนิด ที่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ชิงได้ผลิตขึ้น พบว่า มีการจัดจำหน่ายภายในหมู่บ้าน หมู่บ้านใกล้เคียง และตลาดนัด นอกจากนี้ มีการฝากจำหน่ายผลิตภัณฑ์กับสมาชิกเกษตรกรกลุ่มอื่น คือ กลุ่มผู้ผลิตข้าวและร้านค้าชุมชนคลองบางซื่อ หมู่ 10

นอกจากนี้ ยังพบว่า ผลิตภัณฑ์แปรรูปทุกชนิดของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ชิง เป็นการผลิตในรูปแบบของเศรษฐกิจพอเพียง คือ สมาชิกแต่ละคนสามารถกำหนดกำลังผลิตให้เหมาะสมกับความสามารถในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เนื่องจากมีสภาพการผลิตและการจำหน่ายในลักษณะต่างคนต่างผลิต ต่างคนต่างจำหน่าย ถ้าสินค้าของเกษตรกรรายใดหมด ก็จะทำการผลิตใหม่ หรือหากได้รับคำสั่งซื้อก็จะทำการผลิต ดังนั้น สมาชิกแต่ละคนจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำการผลิตผลิตภัณฑ์ในแต่ละครั้งให้มีจำนวนมาก ซึ่งหมายความว่า จะต้องใช้เงินลงทุนมากเช่นกัน (ยุพดี การะเวก, สัมภาษณ์)

1.4.2 กลุ่มผู้ผลิตข้าวและร้านค้าชุมชนคลองบางซื่อ หมู่ 10

การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร ของกลุ่มผู้ผลิตข้าวและร้านค้าชุมชนคลองบางซื่อ หมู่ 10 พบว่า ในการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรทุกครั้ง กลุ่มผู้ผลิตข้าวและร้านค้าชุมชนคลองบางซื่อ หมู่ 10 มีการรวมกลุ่มกับกลุ่มเกษตรกรคลองบางซื่อ หมู่ 10 เพื่อร่วมกันทำมะพร้าวเผาและขนมจาก โดยเกษตรกรได้นำมะพร้าวซึ่งเป็นผลิตผลของกลุ่มเกษตรกรคลองบางซื่อ หมู่ 10 และของเกษตรกรในกลุ่มอื่น ๆ ในตำบลไร่ชิง มาทำเป็นขนมจากกับมะพร้าวเผา ซึ่งเป็นสินค้าที่ขายดีมีลูกค้าต่างถิ่นมาอุดหนุนเป็นประจำ (มานะ เกียรติวิ, สัมภาษณ์) และเนื่องจากกลุ่มผู้ผลิตข้าวและร้านค้าชุมชนคลองบางซื่อ หมู่ 10 เป็นกลุ่มที่มีการจัดตั้งร้านค้าของชุมชน สมาชิกกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ชิงทุกกลุ่ม รวมถึงประชาชนและเกษตรกรรายอื่น จึงสามารถฝากจำหน่ายผลิตผลและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ร้านค้าแห่งนี้ได้ ปัจจุบันหมู่ที่ 10 ของตำบลไร่ชิง มีการดำเนินการก่อสร้างโรงสีของชุมชน ซึ่งเป็นการช่วยเหลือของรัฐบาลในด้านการเงิน ที่ได้จัดสรรเงินประชาคมตำบลจำนวน 1,000,000 บาท ซึ่งมีองค์การบริหารส่วนตำบลไร่ชิงเป็นผู้ดูแลและดำเนินงาน โดยมีการนำเงินประชาคมตำบลบางส่วน มาสร้างโรงสีและสร้างตลาดนัดแห่งใหม่ สำหรับชุมชนตำบลไร่ชิง

1.5 การจักสาน

งานจักสานของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง พบว่า เป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ขิง ซึ่งมีการจักสานตะกร้าจากก้านมะพร้าว โดยระยะเริ่มแรก กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ขิงมีความคิดที่จะทำใช้ภายในครัวเรือน โดยการนำธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น คือ ก้านมะพร้าวมาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ต่อมาการจักสานตะกร้าจากก้านมะพร้าว เริ่มเป็นที่สนใจของผู้คนต่าง ๆ ที่เข้ามาเยี่ยมชม และเกิดความต้องการผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เกษตรกรจึงใช้เวลาว่างจากงานเกษตรให้เกิดประโยชน์ โดยสามารถผลิตและจำหน่ายเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว

สำหรับการประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ขิง จะใช้กระดาษมาประดิษฐ์เป็นดอกไม้จันทน์ เดิมทีนั้นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ขิงจะใช้เปลือกข้าวโพดมาประดิษฐ์เป็นดอกไม้จันทน์ แต่เป็นปัญหาให้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ขิง คือ หากเก็บดอกไม้จันทน์ที่ทำจากเปลือกข้าวโพดไว้นานจะมีเชื้อราขึ้นที่เปลือกข้าวโพด ดังนั้นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไร่ขิงจึงใช้กระดาษแทนเปลือกข้าวโพด มาประดิษฐ์เป็นดอกไม้จันทน์ เพื่อให้สามารถเก็บไว้ได้นาน

2. ด้านการปรับตัว

2.1 การปรับเปลี่ยนของสภาพแวดล้อมในตำบลไร่ขิง

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมของตำบลไร่ขิงเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก การเศรษฐกิจขยายตัวจากเมืองหลวงออกไปสู่เมืองต่าง ๆ รอบปริมณฑล จึงทำให้พื้นที่บางอำเภอของจังหวัดนครปฐม กลายเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมไป ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมประมาณร้อยละ 50 ส่วนอาชีพการเกษตรมีเพียงร้อยละ 30 เท่านั้น (ชาติรี มุขถาวร, สัมภาษณ์) เนื่องจากมีการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม อาคารพาณิชย์ และหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นมากมาย พื้นที่การเกษตรจึงมีจำนวนลดลง ทำให้สภาพของตำบลไร่ขิงในปัจจุบัน มีลักษณะเป็นชนบทกึ่งเมืองมากกว่าที่จะเป็นชนบทเหมือนในสมัยก่อน (ธีระภัทร์ โห้ถนอม, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตาม แม้พื้นที่บางส่วนของตำบลไร่ขิงได้กลายเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมไปแล้ว แต่จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า ตำบลไร่ขิงมีพื้นที่ส่วนหนึ่งซึ่งประกอบไปด้วย หมู่ที่ 1, หมู่ที่ 3, หมู่ที่ 4, หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 8 เป็นพื้นที่ที่รัฐบาลได้ประกาศให้เป็นพื้นที่สีเขียว โดยอนุญาตให้ใช้พื้นที่ดังกล่าว เป็นประเภทการใช้ที่ดินสำหรับชนบทและเกษตรกรรมเท่านั้น และไม่อนุญาตให้มีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์หรืออุตสาหกรรมใด ๆ ทั้งสิ้น (เฉลิมศักดิ์ เกตุบุญเจือ, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ ยังพบว่า เกษตรกรที่มีพื้นที่ทำกินเป็นของตนเองหรือเป็นพื้นที่ดินของบรรพบุรุษซึ่งได้รับการสืบทอดกันมา เกษตรกรในสวนนี้ จะประกอบอาชีพทำสวนไม้ผล

ไม่ยืนต้นและการปลูกพืชผักสวนครัว แต่ในเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำนา ส่วนใหญ่พบว่า จะไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เกษตรกรในส่วนนี้ จึงต้องเช่าที่ดินทำกินจากเจ้าของที่ดิน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนนอกท้องถิ่น (สนั่น พลศรี, สัมภาษณ์)

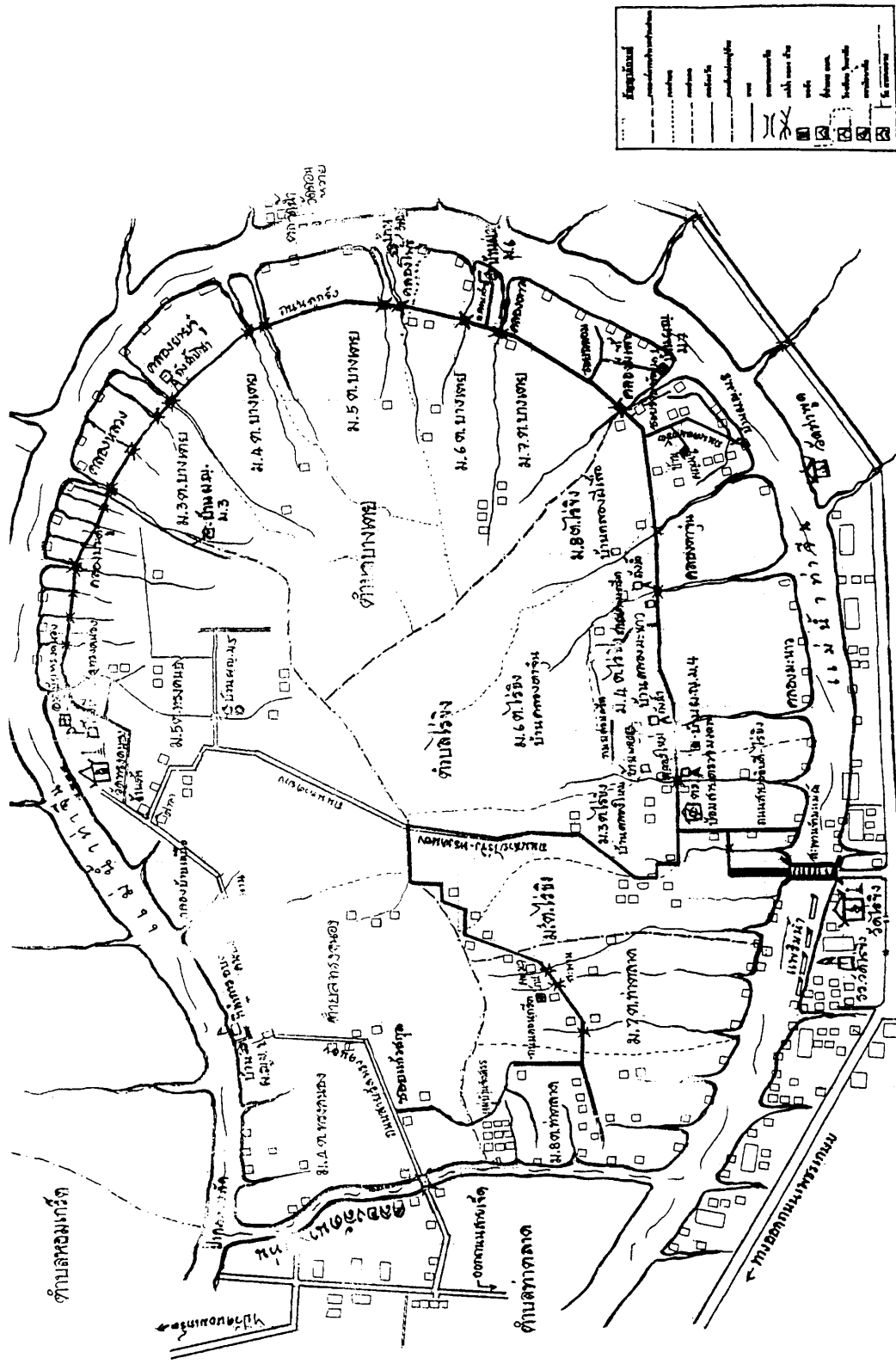
2.2 การปรับตัวของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง

การปรับตัวของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง พบว่า ในอดีตสภาพการเกษตรของตำบลไร่ขิงเป็นการผลิตเพื่อชุมชน แต่ในปัจจุบันเริ่มมีการปรับเปลี่ยนบทบาทการผลิตเพื่อให้ทันต่อกรขยายตัวของการผลิตเชิงพาณิชย์ ทำให้เกษตรกรรวมภายในตำบลไร่ขิงมีการพัฒนามากขึ้นเป็นลำดับ โดยเริ่มจากการผลิตเอง ใช้อุปกรณ์ และขยายภายในชุมชน จากนั้นมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเกษตรกร จัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และเริ่มก้าวไปสู่การผลิตเพื่อเชิงพาณิชย์ ซึ่งมีการติดต่อซื้อขายกับบุคคลภายนอก บริษัททำธุรกิจขนาดใหญ่ รวมถึงการส่งออก (ชาติรี มุขถาวร, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสภาพทางสังคมในปัจจุบันได้ เช่น การนำผลิตผลทางการเกษตรไปเป็นพื้นฐานการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่น เช่น โรงงานแปรรูปผลไม้ รวมถึงการนำผลิตผลส่งไปจำหน่ายต่อที่ต่างประเทศ

สำหรับการได้รับความรู้เกี่ยวกับงานอาชีพเกษตรกรรม ผู้วิจัยพบว่า ในอดีตสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิงจะได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์จากงานเกษตรของตนโดยตรง ทำให้สมาชิกเกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจและรู้สึกซึ่งเกี่ยวกับระบบการทำงานของธรรมชาติ (รังสรรค์ กลั่นประชา, สัมภาษณ์) ในขณะเดียวกันก็มีการรับรู้ข่าวสารเรื่องราวต่าง ๆ จากโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือ ซึ่งเกี่ยวกับเกษตรกรรมสม่ำเสมอ

นอกจากนี้เกษตรกรยังได้รับความรู้เพิ่มเติม จากการสนับสนุนของหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสามพราน สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน และเคหะกิจเกษตรอำเภอสามพราน โดยได้จัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลไร่ขิง เพื่อให้สมาชิกเกษตรกรได้รับความช่วยเหลือ พร้อมทั้งคำแนะนำหรือคำปรึกษาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในด้านการเกษตรจากเจ้าหน้าที่เกษตรประจำตำบลไร่ขิง

แผนที่ 4 แสดงขอบเขตพื้นที่สีเขียวของอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ที่มา : ด.ต.เฉลิมศักดิ์ เกตุบุญลือ ตำแหน่ง ผบ.หมู่ (ป.) สภ.อ.สามพราน (สายตรวจตำบลไร่จึง)

2.3 การปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการเกษตรของตำบลไร่ขิง

2.3.1 การทำนา

การปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีของเกษตรกรผู้ทำนาข้าว พบว่า เกษตรกรมีวิธีการเพาะปลูกที่พึ่งพาเทคโนโลยี คือ มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดแมลง รวมถึงการใช้เครื่องมือเกษตรกรรมที่เป็นเครื่องจักรกล เพื่อใช้เป็นเครื่องทุ่นแรงในด้านแรงงานและระยะเวลา เช่น การใช้เครื่องสูบน้ำแทนระหัดวิดน้ำ การใช้รถไถนาเดินตามแทนควายไถนา ใช้เครื่องพ่นสารเคมี การเก็บเกี่ยวข้าวของเกษตรกร จะมีการติดต่อรถที่รับจ้างเกี่ยวข้าวมาจากท้องถิ่นอื่น หรือจ้างแรงงานภายในท้องถิ่น

2.3.2 การทำสวน

1) สวนไม้ดอก (กล้วยไม้)

การปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีของเกษตรกรผู้ทำสวนกล้วยไม้ พบว่า เกษตรกรมีวิธีการเพาะปลูกที่พึ่งพาเทคโนโลยี คือ มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดแมลง รวมถึงมีการติดตั้งเครื่องปรับอากาศให้กับโรงเรือนกล้วยไม้ และระบบฉีดน้ำอัตโนมัติ โดยมีการจ้างแรงงานภายในท้องถิ่น

2) การทำสวนไม้ผลและไม้ยืนต้น

การปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีของเกษตรกรผู้ทำสวนไม้ผลและไม้ยืนต้น พบว่า เกษตรกรมีวิธีการเพาะปลูกที่พึ่งพาเทคโนโลยี คือ มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดแมลง รวมถึงการใช้เรื่อรดน้ำและเรื่อนฉีดพ่นสารเคมีแบบติดมอเตอร์ เพื่อใช้เป็นเครื่องทุ่นแรงในด้านแรงงานและระยะเวลา หรือเกษตรกรในบางรายมีการปรับเปลี่ยนที่นามาเป็นสวนผลไม้ เพราะเห็นว่าผลไม้จะขายได้ราคาดีกว่าข้าว และเป็นที่ต้องการของตลาดทั่วไป (บุญส่ง ทัดแป้ม, สัมภาษณ์) การยกทรงสวนไม้ผลและไม้ยืนต้น เกษตรกรจะใช้แรงงานเครื่องจักร ซึ่งเป็น การจ้างแรงงานจากท้องถิ่นอื่น หรือในบางครั้งมีการจ้างแรงงานภายในท้องถิ่นด้วย

3) การปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ

การปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีของเกษตรกรผู้ปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ พบว่า มีวิธีการเพาะปลูกที่พึ่งพาเทคโนโลยี คือ การใช้เรื่อรดน้ำ การยกทรงสวนผักจะใช้แรงงานเครื่องจักร ซึ่งเป็น การจ้างแรงงานจากท้องถิ่นอื่น หรือในบางครั้งมีการจ้างแรงงานภายในท้องถิ่นด้วย

2.3.3 การเลี้ยงสัตว์

การปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ พบว่า เกษตรกรได้นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาทดแทนการฟักไข่แบบธรรมชาติของแม่ไก่ เพื่อช่วยย่นระยะเวลาในการฟักไข่ให้สั้นลงและได้ปริมาณที่มากขึ้น โดยได้ประดิษฐ์ตู้ฟักไข่ขึ้นไว้ใช้ ภายในตู้เกษตรกรจะ

ติดหลอดไฟนีออน เพื่อให้ความอบอุ่นแก่ไข่จนสามารถฟักเป็นตัวได้ เพราะโดยปกติแม่ไก่ จะใช้เวลาฟักไข่ประมาณ 3 อาทิตย์ หากนำไปฟักในตู้ฟักไข่จะใช้เวลาเพียง 15 วันเท่านั้น

2.3.4 ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

การปรับเปลี่ยนเทคโนโลยี ในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร พบว่า ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรได้มีการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา โดยมีการนำเครื่องมือที่ใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาประกอบในการผลิตและการแปรรูป ดังนี้

- 1) การบรรจุน้ำสมุนไพรและน้ำมะพร้าว กลุ่มเกษตรกรจะใช้เครื่องบรรจุ น้ำกระป๋อง
- 2) การปิดปากถุงผลิตภัณฑ์แปรรูปต่าง ๆ ชนิดถุง กลุ่มเกษตรกร จะใช้เครื่องขึ้นปากถุง
- 3) การย่างขนมจาก กลุ่มเกษตรกรจะใช้เตาแก๊สย่างแทนเตาถ่าน

2.3.5 การจักสาน

การปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีในการจักสาน พบว่า เกษตรกรนำเอาอุปกรณ์เทคโนโลยี สมัยใหม่เข้ามาช่วยในงานจักสาน เพื่อให้เกิดความสวยงาม คงทน และทันสมัย เป็นที่ ถูกใจของผู้ซื้อ ซึ่งประกอบไปด้วยอุปกรณ์ต่าง ๆ ดังนี้ แลคเกอร์ แปลงทาลแลคเกอร์ กระดาษทราย ด้าย ดี.เอ็ม.ซี สีน้ำ สีโปสเตอร์หรือสีน้ำมัน พู่กัน และทินเนอร์ ซึ่งทำให้ สีแห้งเร็ว

3. ด้านองค์ความรู้

3.1 ด้านความรู้ ความสามารถ

องค์ความรู้ของเกษตรกรในกลุ่มเกษตรกรไร่ชิงในด้านความรู้ ความสามารถ พบว่า สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรไร่ชิง สามารถนำความรู้เดิมที่ตนเองได้รับสืบทอดมาจาก บรรพบุรุษ เช่น สมาชิกกลุ่มเกษตรกรได้คิดค้นสูตรยากำจัดศัตรูพืชที่ทำมาจากธรรมชาติ โดยนำเอาวัชพืชชนิดหนึ่งที่เกษตรกรในแถบตำบลไร่ชิง เรียกกันว่า ลูกขี้กา วัชพืชชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นพืชไม้เลื้อยชอบขึ้นตามที่รกร้าง ผลอ่อนมีสีเขียวรสฝาด และมีลายคล้าย ๆ กับ ลายของแตงโม ผลแก่มีสีแดงจัด รับประทานได้ทั้งผลอ่อนและผลสุก แต่ทำให้เกิดอาการ มีนเมาได้ (เอกซัย อินไร่ชิง, สัมภาษณ์) เกษตรกรได้นำผลอ่อนของลูกขี้กามาทดลองทำเป็น ยากำจัดศัตรูพืช และสามารถใช้ได้ผลดีเนื่องจากมีฤทธิ์ยาทำให้ศัตรูพืชมีอาการเมายาและ อ่อนแรงลง ขั้นตอนการนำลูกขี้กามาทำยาฆ่าแมลงมีส่วนผสมและวิธีทำดังต่อไปนี้ (บุญส่ง ทัดแป้ม, สัมภาษณ์)

- 1) ใช้น้ำผลไม้หมัก 10 ลิตร
- 2) ใส่ลูกขี้กาสด ข่า ตะไคร้หอม ยาสูบ สาบเสือ เม็ดน้อยหน่า โล้ดิน และหนอนต่ายหยาก รวมกันประมาณ 10 กิโลกรัม

- 3) เหล้าขาว 1 ขวด
- 4) น้ำส้มสายชูของ อสร. 1 ขวด
- 5) กากน้ำตาล 1 ลิตร

เกษตรกรจะนำส่วนผสมทั้งหมดมาหมักไว้ประมาณ 15 วัน นำมาเก็บไว้ในถังไว้ใช้ต่อไป (15 วัน เริ่มใช้ได้ 30 วันให้กรอกเก็บใส่ถังไว้ใช้)

3.2 ความคิด ความเห็น

องค์ความรู้ของเกษตรกรในด้านความคิด ความเห็น พบว่า เกษตรกรได้นำวัชพืชชนิดหนึ่ง คือ ลูกขี้กา ซึ่งเป็นพืชไม้เลื้อย ลักษณะของต้นมีลักษณะเป็นเถาคล้ายต้นแตงกวา ลักษณะของลูกขี้กาเป็นผลกลมคล้ายลูกมะนาว เปลือกนอกมีลายคล้ายลายของแตงโม ลูกอ่อนหรือแก่มีรสฝาด โดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไรซิงได้นำผลอ่อนของลูกขี้กา มาแปรรูปเป็นผลไม้แช่อิ่ม ซึ่งต่อมาได้จัดทำเป็นอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง ให้กับกลุ่มแม่บ้าน จึงเปลี่ยนชื่อจากลูกขี้กาแช่อิ่มมา เรียกว่า เชียวไข่กาแช่อิ่ม ลูกขี้กาหรือเชียวไข่กาแช่อิ่มมีขั้นตอนและวิธีทำดังต่อไปนี้ (สาส์ คำทวิ, สัมภาษณ์)

- 1) เก็บผลอ่อนของลูกขี้กามาล้างน้ำ
- 2) นำผลอ่อนไปต้มน้ำให้เดือด
- 3) หลังจากนั้นนำมาแช่น้ำปูนที่เตรียมไว้
- 4) นำลูกขี้กาที่แช่น้ำปูนเรียบร้อยแล้ว ไปต้มกับน้ำเชื่อมให้เดือด จากนั้นจึงค้ำไว้หนึ่งคืน
- 5) ลองชิมดูว่ามีรสชาติขมหรือไม่ หากความขมยังไม่หาย ให้ต้มน้ำเชื่อมใหม่ แล้วแช่ค้างคืนไว้ ถ้าหากมีรสชาติขมอีก ก็ให้ต้มน้ำเชื่อมใหม่ แล้วนำผลขี้กาลงไปแช่ค้างคืนไว้ ให้ทำเช่นนี้จนกว่าลูกขี้กาจะมีรสชาติหวาน

3.3 ความเชื่อ ค่านิยม

องค์ความรู้ของเกษตรกรในด้านความเชื่อ ค่านิยม พบว่า เกษตรกรได้นำผลสุกของลูกขี้กาหรือเรียกว่า ลูกขี้กาแดงมาทำเป็นสมุนไพร

แม้ว่าลูกขี้กาสามารถนำมาทำเป็นอาหารรับประทาน หรือผสมทำเป็นยาฆ่าแมลงได้ ลูกขี้กายังสามารถนำมาเข้าสู่ตรเป็นยาสมุนไพร โดยมีชื่อเรียกว่า ลูกขี้กาแดง เพราะการนำลูกขี้กาทำเป็นสมุนไพรจะต้องใช้ผลสุกแดง ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) นำเอาผลสุกแดงมาตากให้แห้ง (เพื่อให้สารความเมาหายไป)
  - 2) นำเอาผลที่ตากแห้งมาเก็บไว้เพื่อไปผสมกับตัวยารักษาโรค
- ต่อไป

การนำเอาลูกขี้กาทำเป็นสมุนไพร หมอพื้นบ้านจะดูอาการของคนป่วยก่อน แล้วนำเอาลูกขี้กาแห้งไปผสมเข้ากับตัวยารักษาโรคให้กับผู้ป่วย เช่น โรคหัวใจ

โรคความดันสูง สูตรยาดังกล่าวมีการถ่ายทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ (กิ่ง ไม่มีนามสกุล, สัมภาษณ์) และไม่ปรากฏแน่ชัดว่าใครเป็นผู้ริเริ่ม

3.4 สิ่งประดิษฐ์

องค์ความรู้เกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์ของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ชิง พบว่าเกษตรกรได้นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการปักไข่ โดยมีการประดิษฐ์ตู้ปักไข่ขึ้นภายในตู้ปักไข่เกษตรกรจะติดหลอดไฟนีออนไว้ เพื่อให้ความอบอุ่นแก่ไข่และสามารถปักเป็นตัวได้ ซึ่งเป็นการย่นระยะเวลาในการปักไข่ให้สั้นลง เพราะโดยปกติแม่ไก่จะใช้เวลาปักไข่ประมาณ 3 อาทิตย์ แต่หากนำไข่ไปปักในตู้ปักไข่ที่เกษตรกรเป็นผู้ประดิษฐ์จะใช้เวลาเพียง 15 วันเท่านั้น

4. ด้านชุมชนเข้มแข็ง

4.1 มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ชิง พบว่า กลุ่มเกษตรกรทุกกลุ่มมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งกลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อให้เกษตรกรสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ในด้านปัจจัยสี่และอื่น ๆ โดยการสร้างและผลิตสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิตขึ้นใช้เอง
- 2) เพื่อช่วยส่งเสริมรายได้ให้แก่สมาชิกเกษตรกร
- 3) เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรมีส่วนร่วมการบริหารงานในรูปแบบกลุ่ม
- 4) เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมมือกันพัฒนารูปแบบการเกษตรให้ดีขึ้น รวมถึงการปรับปรุงพันธุ์พืชต่าง ๆ
- 5) เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรเกิดความรัก ความสามัคคี ขึ้นภายในกลุ่ม
- 6) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ชิงให้ดีขึ้น

4.2 มีความเอื้ออาทรต่อกัน

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ชิง พบว่า กลุ่มเกษตรกรมีความเอื้ออาทรต่อกัน เช่น เงินกองทุนที่รัฐบาลจัดสรรให้กับชุมชน สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทุกกลุ่มสามารถแบ่งกันกู้ยืมได้อย่างไม่มีปัญหา หรือในกรณีของกลุ่มผู้ผลิตข้าวและร้านค้าชุมชนคลองบางซื่อ หมู่ 10 กับกลุ่มเกษตรกรคลองบางซื่อ หมู่ 10 ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ชิง ได้ร่วมมือกันนำผลิตผลทางการเกษตรภายในชุมชน คือ มะพร้าว มาทำเป็นขนมจาก (เทียน แก้วประชา, สัมภาษณ์) ซึ่งในกลุ่มผู้ผลิตข้าวและร้านค้าชุมชนคลองบางซื่อ หมู่ที่ 10 ได้จัดตั้งร้านค้าขึ้น โดยเป็นศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปและผลิตผลต่าง ๆ ของกลุ่มเกษตรกรหรือเกษตรกรรายอื่น ๆ ที่มีได้เป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ชิง รวมถึงประชาชนทั่วไปในตำบลไร่ชิง ก็สามารถฝากจำหน่ายผลิตผลได้เช่นเดียวกัน

4.3 การทำกิจกรรมร่วมกัน

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง พบว่า กลุ่มเกษตรกรมีการทำกิจกรรมร่วมกันหลายกิจกรรม เช่น สมาชิกกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิงมีการประชุมกลุ่มทุกเดือน โดยขึ้นอยู่กับมติของแต่ละกลุ่ม ที่จะกำหนดวันนัดหมายประชุมกลุ่ม นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันเพื่อนำผลผลิตและผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตรมาจำหน่ายร่วมกัน เช่น ในกรณีที่มีการจัดงานแสดงสินค้า งานนิทรรศการหรืองานประจำปีต่าง ๆ ของจังหวัดนครปฐม สมาชิกกลุ่มเกษตรกรจะนำผลผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มาจำหน่าย เช่น แยมพุดและครีมนวดผสมสมุนไพรดอกอัญชัน น้ำมันมะพร้าว ขนมาจาก เป็นต้น

4.4 การเรียนรู้ร่วมกัน

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง พบว่า เกษตรกรมีการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้ได้รับความรู้เพิ่มเติม โดยการเข้ารับการอบรมร่วมกัน การเข้ารับฟังนักวิชาการบรรยายในเรื่องของเกษตรกรรมร่วมกัน รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่มเพื่อศึกษาดูงานตามจังหวัดต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้น

4.5 มีการบริหารที่โปร่งใส

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง พบว่า การบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิงมีการบริหารที่โปร่งใส เช่น เรื่องการจัดการด้านเงินกองทุนหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านในตำบลไร่ขิง จะประกอบไปด้วยคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 15 คน ซึ่งทำหน้าที่ดูแลจัดการด้านเงินกองทุนหมู่บ้าน โดยกำหนดวาระไว้ 2 ปี และทุก ๆ 1 ปี จะมีการจับฉลากเพื่อเลือกคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวนกึ่งหนึ่งของจำนวนที่มีอยู่จากตำแหน่ง เพื่อที่จะคัดเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นมาใหม่ นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรผู้กู้ยืมทุกรายจะมีการเข้าร่วมประชุมทุกเดือน และจะมีการประชุมสามัญเป็นประจำทุก ๆ 1 ปี เป็นการรายงานผลเพื่อแสดงบัญชี และเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ ให้สมาชิกเกษตรกรได้ทราบถึงผลการดำเนินงาน

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง พบได้ดังนี้

1. สมาชิกกลุ่มเกษตรกรในตำบลไร่ขิง ไม่สามารถผลิตพืชผลทางการเกษตร บางชนิดให้มีคุณภาพ เช่น การทำนาข้าว บางครั้งข้าวไม่ได้มาตรฐาน เพราะเกษตรกรขาดปุ๋ยที่จะใส่ เนื่องจากการช่วยเหลือเรื่องปุ๋ยราคาถูกจากส่วนราชการ มีความล่าช้าไม่ทันเวลาการผลิต ส่งผลให้พืชผลของเกษตรกรเสียหาย ดังนั้น สมาชิกกลุ่มเกษตรกรจึงจำเป็นต้องซื้อปุ๋ยในราคาที่สูงจากท้องตลาดทั่วไป เพื่อแก้ปัญหาจากความล่าช้าของหน่วยราชการ

2. เกษตรกรไม่มียุ้งฉาง หรือลานตากข้าวเป็นของตนเอง จึงจำเป็นต้องขายข้าวที่มีความชื้นสูงในราคาที่ถูก ทำให้เกษตรกรถูกเอาเปรียบในด้านราคาข้าวจากพ่อค้าคนกลาง

3. ปัญหาการนำส่งออกผลิตผลบางชนิดของเกษตรกร ไม่ได้คุณภาพมาตรฐาน การส่งออก ส่งผลกระทบต่อผลิตผลไม่เป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ พืชผลมีราคาตกต่ำ เช่น บางครั้งผลิตผลของเกษตรกรต้องถูกตีกลับ ทำให้เกิดปัญหาในการจำหน่ายออกไปยังต่างประเทศ ส่งผลให้เกษตรกรขาดทุน เนื่องจากเกษตรกรขาดความรู้ในการใช้สารเคมี ทำให้สารเคมีตกค้างอยู่ในพืชผลทางการเกษตร และยังส่งผลกระทบต่อพืชผลชนิดอื่นที่เกษตรกรต้องการนำส่งออกนอกประเทศ เนื่องจากถูกกีดกันจากประเทศคู่แข่ง

4. ปัญหาของศัตรูพืช ที่นับวันจะสร้างภูมิคุ้มกันต่อต้านสารเคมีต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า การดื้อยา ส่งผลให้เกิดโรคระบาดต่อผลิตผลทางการเกษตร จึงเป็นอุปสรรคต่อการดูแลรักษา เพราะเกษตรกรไม่มีความรู้เกี่ยวกับศัตรูพืช

5. ปัญหาน้ำท่วมขังพื้นที่ในฤดูฝนและน้ำทะเลหนุน ส่งผลให้พืชผลเสียหายเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดูแลรักษาพืชผลทางการเกษตร เกษตรกรจึงต้องการให้มีการสร้างเขื่อนป้องกันน้ำท่วม

6. ปัญหาการปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงไก่และเลี้ยงปลา หมู่ที่ 14 ไม่สามารถเลี้ยงปลาได้ เนื่องจากน้ำในลำคลองต้องเน่าเสีย เพราะการปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรม สมาชิกกลุ่มเกษตรกรเคยร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้ว แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะมีโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งที่ยังขาดความรับผิดชอบในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เกษตรกรจึงมีความคิดที่จะทำบ่อเลี้ยงปลา แต่ก็ต้องประสบกับปัญหาขาดแคลนพื้นที่ในการขุดบ่อเลี้ยงปลา ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงไก่และเลี้ยงปลา หมู่ที่ 14 คงเหลือแต่การเลี้ยงไก่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังประสบปัญหากับเรื่องราคาของอาหารไก่ ซึ่งมีราคาสูง กลุ่มเกษตรกรต้องการให้หน่วยงานราชการช่วยเหลือในเรื่องต้นทุนการผลิต

7. ปัญหาการขาดพันธุ์ปลาที่ดี เพื่อเลี้ยงไว้ตามห้องร้องของกลุ่มเกษตรกรทำสวนไม้ผลและไม้ยืนต้น เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรมีความต้องการที่จะเลี้ยงปลาพันธุ์ที่ดี เช่น ปลาทับทิม ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดในปัจจุบัน กลุ่มเกษตรกรไรซิงได้ขอความช่วยเหลือไปต่อกรมประมง ขอให้จัดหาพันธุ์ปลาให้กับกลุ่มเกษตรกร แต่ก็ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการแต่อย่างใด

8. ปัญหาในด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์แปรรูป พบว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไรซิงต้องการให้หน่วยงานราชการ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์แปรรูปต่าง ๆ เนื่องจากทางกลุ่มเกษตรกรแม่บ้านไรซิงขาดความรู้ในด้านดังกล่าว เช่น การทำรูปแบบของผลิตภัณฑ์ การโฆษณาผลิตภัณฑ์ รวมถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ได้มาตรฐานการผลิต